

İŞ, GÜÇ ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ VE İNSAN KAYNAKLARI DERGİSİ

CILT:16 - SAYI:4 - YIL:2014

ISSN:2148-9874

	MAKALE ADI	SAYFA
1	IMPACT OF ILO CONVENTION CONCERNING THE PROTECTION OF WAGES NO.95 ON THE TURKISH LABOR LAW - PROF.DR.PİR ALİ KAYA	3-16
2	ÇALIŞMA YAŞAM KALİTESİNİN ÖRGÜTSEL BAĞLILIK DÜZEYİ ÜZERİNE ETKİSİ: BİR EĞİTİM ARAŞTIRMA HASTANESİ ÖRNEĞİ - GÜLNUR GÜL, PINAR BOL, NESİLE SELÇUK, DOÇ.DR.AHMET EMİN ERBAYCU	17-30
3	SAĞLIK HİZMETLERİNDE YAŞANAN DÖNÜŞÜM: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ - DR.EMRE KOL	31-57
4	KÜLTÜREL DEĞER ALGILARIN İZLENİM YÖNETİMİ TAKTİKLERİNE ETKİSİ: ALT VE ORTA KADEME YÖNETİCİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA - DOÇ.DR.HARUN ŞEŞEN, YRD.DOÇ.DR.SEMİH SORAN, YRD.DOÇ.DR.M.ONUR BALKAN	58-70
5	PERAKENDE SEKTÖRÜNDE SENDİKALI VE SENDİKASIZ İŞÇİLERİN ADALET(SİZLİK) ALGILARI VE SENDİKACILIK BAĞLAMINDA BİR TARTIŞMA - DR.SADIK KILIÇ	71-84
6	PERFORMANSA DAYALI DÖNER SERMAYE PRİMİ UYGULAMASI VE SAĞLIK ÇALIŞANLARINA ETKİSİ - YRD. DOÇ. DR. SEBİHA KABLAY	85-110
7	TÜRKİYE'DE ANAKENT YÖNETİMİ: BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ İTİBARIYLA SON DURUM - YRD. DOÇ. DR. ALI İHSAN ÖZEROGU	111-122

İş,Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, yılda dört kez yayınlanan hakemli, bilimsel elektronik dergidir. Çalışma hayatına ilişkin makalelere yer verilen derginin temel amacı, belirlenen alanda akademik gelişime ve paylaşıma katkıda bulunmaktadır. İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 'Türkçe' ve 'İngilizce' olarak iki dilde makale yayınlanmaktadır.

Is,Guc The Journal of Industrial Relations and Human Resources is peer-reviewed, quarterly and electronic open sources journal. IsGuc covers all aspects of working life and aims sharing new developments in industrial relations and human resources also adding values on related disciplines. Is,Guc The Journal of Industrial Relations and Human Resources is published Turkish or English language.

Editörler Kurulu / Editorial Board

Aşkın Keser (Uludağ University)

K.Ahmet Sevimli (Uludağ University)

Şenol Baştürk (Uludağ University)

Editör / Editor in Chief

Şenol Baştürk (Uludağ University)

Yayın Kurulu / Editorial Board

Yrd.Doç.Dr.Zerrin Fırat (Uludağ University)

Prof.Dr.Aşkın Keser (Uludağ University)

Prof.Dr.Ahmet Selamoğlu (Kocaeli University)

Yrd.Doç.Dr.Ahmet Sevimli (Uludağ University)

Doç.Dr.Abdulkadir Şenkal (Kocaeli University)

Doç.Dr.Gözde Yılmaz (Marmara University)

Yrd.Doç.Dr.Dr.Memet Zencirkıran (Uludağ University)

Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board

Prof.Dr.Ronald Burke (York University-Kanada)

Assoc.Prof.Dr.Glenn Dawes (James Cook University-Avustralya)

Prof.Dr.Jan Dul (Erasmus University-Hollanda)

Prof.Dr.Alev Efendioğlu (University of San Francisco-ABD)

Prof.Dr.Adrian Furnham (University College London-İngiltere)

Prof.Dr.Alan Geare (University of Otago- Yeni Zelanda)

Prof.Dr. Ricky Griffin (TAMU-Texas A&M University-ABD)

Assoc. Prof. Dr. Diana Lipinskiene (Kaunos University-Litvanya)

Prof.Dr.George Manning (Northern Kentucky University-ABD)

Prof. Dr. William (L.) Murray (University of San Francisco-ABD)

Prof.Dr.Mustafa Özbilgin (Brunel University-UK)

Assoc. Prof. Owen Stanley (James Cook University-Avustralya)

Prof.Dr.Işık Urla Zeytinoğlu (McMaster University-Kanada)

Ulusal Danışma Kurulu / National Advisory Board

Prof.Dr.Yusuf Alper (Uludağ University)

Prof.Dr.Veyssel Bozkurt (İstanbul University)

Prof.Dr.Toker Dereli (Işık University)

Prof.Dr.Nihat Erdoğan (İstanbul Şehir University)

Prof.Dr.Ahmet Makal (Ankara University)

Prof.Dr.Ahmet Selamoğlu (Kocaeli University)

Prof.Dr.Nadir Suğur (Anadolu University)

Prof.Dr.Nursel Telman (Maltepe University)

Prof.Dr.Cavide Uyargil (İstanbul University)

Prof.Dr.Engin Yıldırım (Anayasa Mahkemesi)

Doç.Dr.Arzu Wasti (Sabancı University)

Tarandığı İndeksler/ Indexes

*Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.*

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the outhors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited*

“İşGüç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi - © 2000- 2014

“Is,Guc” The Journal of Industrial Relations and Human Resources - © 2000- 2014

TÜRKİYE'DE ANAKENT YÖNETİMİ: BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ İTİBARIYLA SON DURUM

Yrd.Doç.Dr.Ali İhsan ÖZEROĞLU

Ordu Üniversitesi, Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İstanbul AREL Üniversitesi

ÖZET

Endüstri Devrimi ile birlikte dünyada kentleşme başlamış, kentlerin sayısı artmış ve kentler hacim olarak sürekli büyümüştür. Tüm bunlar kentleşme ve kent politikalarını önemli hale getirmiştir.

Anakent, büyük bir kent ve onu çevreleyen birçok uydu kentlerden oluşmaktadır. Bir merkezin etrafında toplanmış ve devamlı büyüyen nüfusun geniş bir alanda toplanması anakentin temel niteliğini oluşturmaktadır. Anakent, diğer kentlere göre daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Anakent, bir havzadaki en büyük kenti oluşturmaktadır. Anakentler, ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel olarak içinde buldukları ülkenin küçük bir örneğini oluşturmaktadırlar. Çeşitli anakent yönetim modelleri bulunmaktadır. Anakent yönetimleri temelde bir havzadaki topluluklara hizmet sağlamak amacıyla kurulmaktadır.

Türkiye'de kentleşme 1950-1960 arasında ivme kazanmıştır. Bu yıllarda ülke içinde büyük göç hareketleri olmuştur. Kırsal alandan kentlere göç edilmiştir. Böylece Türkiye'de kentlerin hacimleri artmaya başlamıştır. Kentlerin hızla büyümesi kentler için politikalar üretilmesini gerekli kılmıştır. Böylece kent politikaları önemli hale gelmiştir.

Türkiye'de kentsel politikalar zamanla Planlama anlayışıyla şekillendirilmeye başlanmıştır. Kentsel politikalarda, kentlerin sağlıklı büyümesi, çarpık kentleşmenin önüne geçilmesi ve şehirlerin eşit kalkınmaları odaklanılan konuları oluşturmuştur.

Türkiye'de yapılan büyükşehir belediye kanunları metropollerin gelişmesine kaynak teşkil etmektedir. Büyükşehir uygulaması Türkiye'de ilk defa 3030 sayılı kanun ile 1984 yılında başlamıştır. Büyükşehir belediyeleri ne kadar etkin yönetilirse şehirlerin sorunlarına o oranda çözümler bulunabilmektedir. Büyükşehir belediyelerinin etkinliği ise en iyi katılımın artırılması ile sağlanabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anakent, Büyükşehir, Metropolitan

ABSTRACT

In parallel to industrial revolution, the urbanization has started in the world, number of the cities has increased and the volume has got enlarged in the course of time. All these developments has made the urbanization and urbanization policies important.

Metropolitan is a large city including many orbit cities. Those orbit cities and continuously increasing population around the center constitute the basic feature/ characteristic of it. Metropolitan is covering relatively larger hinterland and is somehow a typical sample of the country in which it is in since economical, social, political and cultural activities resemble the country. Metropolitan is for rendering all social groups in the hinterland.

Urbanization has gained a speed between 1950-1960 in Turkey. Huge migration movements have realised during these years and population has gotten increased in the cities. As a result of this, producing new policies has become necessary and important.

Metropolitan policies was formed by the understanding of Planning in Turkey. Healthy growth of cities, protection of disordered cities and equally developed cities became the focal points in the metropolitan policies.

Metropolitan Law is the basic ground for the development of Metropolitan Municipalities. The implementation of Metropolitan municipalities was put in force first in 1984 through the law numbered 3030 in Turkey. The effectiveness of the Metropolitan Municipalities could only be provided by the participation of the stakeholders.

Key Words: Mainland Municipalities, Municipality, Metropolitan.

GİRİŞ

Kent ve Kentleşme Kavramları İkinci Dünya Savaşı sonrasında ve bilhassa Endüstri Devrimi sonrasında dünyada gerek kentlerin sayısında gerekse kentlerde yaşayan nüfus itibarıyla büyük artışların olduğu hızlı bir kentleşme sürecine girilmiştir. Bununla birlikte kentle ilgili politikaların üretilmesi bir ihtiyaç haline almıştır. Kentle ilgili politikalar (kentsel politikalar) böylece önem kazanmıştır.

Kentleşme, Endüstri devrimiyle birlikte başlamıştır.(Kaya,2007:16) Endüstri devrimi sonrasında artan dünya nüfusunun giderek kentsel alanlarda toplanmaya başladığı bildirilmektedir.(Demir vd.2010:194) Kentleşme basitçe kasaba ve kentlerin gelişmesi olarak tanımlanmaktadır. Kentleşme, dar anlamda kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak tanımlanabilmektedir. Kentleşme, küçük yerleşim birimlerinden kente göç eden birey ve toplulukların kentle ve kentliyle bütünleşme sürecidir. Endüstri devrimiyle birlikte insanlar kırsal alandan kentlere göç etmeye başlamış ve modern kentleri kurmuştur. Şehirler böyle ortaya çıkmıştır. Tonnie’s’e göre Köy ve Şehir insan topluluklarının zaman içinde ard arda gelen iki safhasını oluşturmaktadır ve insanlık tarihinde cemaatten cemiyete doğru bir gelişme olmaktadır. Bu gelişme süreci içerisinde köy, birinci tipten, şehir de ikinci tipten bir sosyal grup olarak ortaya çıkmaktadır.(Yörükkan.2005:40). Redfield “şehir cemiyeti” ni, başka gruplarla devamlı temaslar ve ilişkiler halinde bulunan büyük bir cemiyet olarak tarif etmektedir. (Bulut vd.2009:29)

Anakent Kavramı

Bollens ve Schmandt (1965)’e göre anakent, çağımızda gittikçe yaygınlaşan, çok yönlü, karmaşık bir olgudur. Anakent bir yönetim düzeni, bir toplumsal organizma, bir ekonomik birim, insanların ve binaların oluşturduğu bir birikim ya da sadece bir coğrafi alan olarak düşünülebilmektedir. “Anakent” e farklı pencerelerden bakışlar anakent tanımlarının çoğalmasını ve farklılaşmasını sağlamaktadır. (Eke.1982:10-11)

Anakentin Tanımı

Anakent, büyükşehir ve metropolitan alan gibi kavramlar literatürde birbiriyle eş anlamda kullanılmaktadır.

Metropolitan alan, en genel anlamıyla nüfusun yoğun olduğu ekonomik, sosyal ve yönetim açısından o bölgenin merkezi durumunda olan “merkezi şehir veya şehirlerin” çevre kentleriyle oluşturdukları birim şeklinde tanımlanmaktadır. Metropolitan alan, bir merkezi kent ile merkezle aralarında sosyo-ekonomik ilişkiler olan kent yerleşmelerinin oluşturdukları bir bütündür şeklinde de tanımlanabilmektedir. (Görmez.2008:19)

Nüfusu belirli bir büyüklüğe (2004 tarihli yeni Büyükşehir Belediye Yasası’na göre en az 750 bin) ulaşmış, ekonomik, siyasi, ticari, kültürel açılardan geniş hinterlanda sahip bir merkez olmuş, eski kent merkezi yanında bu merkeze bağlı yörekentleri (banliyöleri) bulunan (Büyükşehir Belediye Yasası’na göre kendine bağlı ilçe ya da belde belediyeleri olan) kentsel alana anakent (büyükşehir) denilmektedir. (Gül.2012:155)

İngilizce karşılığı metropol olan kavram, dilimizde büyükşehir ve anakent terimleriyle ifade edilmektedir. Ancak, Türk Pozitif Hukuku, anakent yerine büyükşehir terimini kullanmaktadır. 3030 sayılı Kanun'un 3. maddesinde, "Belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan şehirleri" büyükşehir olarak tanımlamış. 4. maddesinde de büyük şehirlerde büyükşehir adı ile büyükşehir belediyesi kurulacağı hüküm altına alınmıştır. (Yıldırım.2010:2)

1. Anakent Yönetimi

Anakent yönetimi, anakentin yönetimi ile ilgili tüm fonksiyonları ve bununla ilgili süreçleri içermektedir. Kavram, bir bütünlük gösteren ekonomik ve toplumsal alt sistemlerin faaliyet yaptığı kentsel alanda, aynı sınırlara sahip kamu örgütleri eliyle yerel kamusal kararların alınması ve uygulanmasıyla ilgili siyasal ve yönetsel süreçleri ifade etmektedir. Anakent yönetimi, anakentsel yöredeki özerk yerel yönetimlerin sayıca azaltılarak güçlendirilmesi ve işlevsel eşgüdüm sağlanması ya da tüm kentsel yöreyi içeren alanda kamu kararları almak ve uygulamak üzere yeni düzeyde veya biçimde yönetimler kurulması anlamına gelmektedir.(Kavruk.1999:48)

Cumhuriyet döneminde ilk belediye kanunu 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı kanundur. 2005 yılına dek bu kanun yürürlükte kalmıştır. Ülkenin kalkınmasının "yerel yönetimler" 'ce olabileceği inancıyla il ve ilçe ve merkezlerinde, nüfusu iki bin ve üzeri olan yerleşim yerlerinde belediye kurulabileceği hükme bağlanmıştır. Temel özelliği merkezi yönetimin vesayetini taşıyan bir yerel yöneticilik olan bu kanun modern yerleşme açısından tatmin edici olmaması nedeniyle 2005 ortadan kaldırılmıştır.

Ancak ülkemizde "Büyükşehir Belediyesi" kavramı 1982 Anayasası ile gündeme gelmiş ve anayasanın 123,124 ve 127 maddelerine göre "Büyükşehir Belediye" lerinin kurulmasına olanak tanınmıştır. Bu çerçevede Ankara, İstanbul ve İzmir 1984 yılında büyükşehir olmuştur.

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunuyla İlçe ve belde belediyelerinin varlıkları bir süre korunmaya devam edilmiştir. Merkezi yönetimin vesayetinden kurtularak mali ve idari özerkliğe kavuşturulan bu belediyeler kısmen tasfiye edilerek mevcut belediyeler üzerinde büyükşehir belediyelerine imar, bütçe gibi konularda daha ağırlıklı olmak üzere genel bir gözetim ve denetim yetkisi ve büyükşehir ölçeğinde bazı kentsel hizmetlerin görülmesi sorumluluğu verilmiştir. Ayrıca Belediye yönetiminde ilk planlı döneme geçiş 5393 ve 5216 sayılı kanunlarla olmuştur. Bu kanunlar Belediye Başkanlarına ve Belediye Meclislerine faaliyetleri öncesi 5 yıllık "Stratejik Planlarını" yapma ve bu planlara uyma zorunluluğu getirmektedir.

2. Türkiye'de Kentleşme

Türkiye'de 1940'lı yıllara kadar kente göç ve kentleşme oranı düşük olmuştur. 1923'den 1950'ye kentli nüfus yüzde 59 artarak 3,3 milyondan 5,2 milyona yükselmiştir. Kentli nüfus oranımız Cumhuriyetin ilk yıllarında yüzde 16,5 civarında iken, 1950'de ancak yüzde 18'e ulaşabilmiştir.(Gül. 2012:162) Ülkemizde 1950 yılından itibaren köylerden şehirlere doğru yoğun ve hızlı bir göç hareketi yaşanmıştır. (Sağlam.2006:33). Türkiye'nin artan nüfusunun özellikle 1950 sonrasında kentsel alanlarda toplanmaya başladığı bildirilmektedir.(Demir vd.2010:193-215). Bu büyük göçler

neticesinde 1950-1960 yılları arasında başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlerimizin nüfusu hızla artmıştır. (Sönmez.1996:20-21) 1950 yılında 21 milyonluk Türkiye nüfusunun 3,8 milyonu kentlerde yaşarken, 1960 yılında bu sayı 7,3 milyona ve kentli nüfus oranı da yüzde 26,3’e yükselmiştir. 1960 yılında 27,7 milyon nüfusun 7,3 milyonu kentlerde yaşarken, 1970 yılında kentte yaşayan nüfus 12,8 milyona ve kentli nüfus oranı da yüzde 35,8’e yükselmiştir.(Gül.2012:162).1970’li yılların sonlarına doğru Ankara, İstanbul gibi kentlerimiz metropol özelliği kazanmaya başlamıştır. (Görmez.2008:19)

3. Türkiye’de Anakent Belediyeciliğine Geçiş

Türk belediyeciliğinde ya da pozitif belediye hukukunda, 1982 Anayasası’nın kabulünden sonra yaşanan gelişmelerde, belediye kavramının yanında büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyeleri kavramlarına da şahit olunmuştur.(Yıldırım.2010:2). Böylece ülkemizde bazı kentlerde Metropolitan Yönetim uygulamasına başlanmıştır. Söz konusu kanunda Büyükşehir, “Belediye sınırları içinde merkez ilçe dâhil, birden fazla ilçe bulunan şehirleri” tanımlamak için kullanılmıştır. 2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda ise Büyükşehir, “en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idarî ve malî özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” şeklinde tanımlanmıştır. (5216syl Kn.2005)

Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında 3030 Sayılı Kanunun Uygulanması ile İlgili Yönetmelik’in “Tanımlar” başlığını taşıyan 3’üncü maddesinde ilgili kavramlara açıklık getirilmiş ve büyük şehirin: belediye sınırları içinde, merkez ilçe dahil, birden fazla ilçe bulunan şehirleri; büyük şehir belediyesinin: büyük şehirlerde kurulan belediyeyi; ilçe belediyesinin de büyük şehir belediye sınırları içinde kalan ilçelerde kurulan belediyeleri ifade ettiği açıklanmıştır. 4’üncü maddesinde özel kanunlarla ve kanunların verdiği yetkilere dayanılarak kurulan ve faaliyette bulunan kamu tüzel kişiliğine sahip idare ve işletmeleriyle bağlı kurum ve kuruluşları dahil, büyük şehir belediyelerinin, sınırları içindeki ilçe belediyeleri ile bir bütün olduğu, aynı zamanda Anayasa ve kanun gereği birer kamu tüzel kişisi olan büyük şehir belediyelerinin, bu sıfatla; 3030 sayılı Kanunla verilen görevleri yerine getireceği, hizmetleri yürüteceği ve bu konularda 1580 sayılı Belediye Kanunu ile diğer mevzuatın belediyelere tanıdığı bütün hak, yetki ve imtiyazları kullanıp muafiyetlerden de aynen istifade edeceği açıklanmıştır.(3030syl Kn.Uyg.Hak.Yntmlk.1984)

3030 Sayılı yasayla yerel nitelikteki görevlerin büyük bir kısmı anakent belediyesine verilmiştir. Anakent belediyesine ait görevler bu Kanunda şöyle sıralanmıştır:

- Büyükşehir yatırım plan ve programlarını yapmak,
- Büyükşehir nazım imar planlarını yapmak, ilçe belediyelerinin nazım planına uygun olarak yapacağı tatbikat imar planlarını onaylamak ve denetlemek,
- Büyükşehir dahilindeki meydan, bulvar, cadde ve anayolları yapmak, yaptırmak,
- Yolcu ve yük terminalleri yapmak, otoparklar yapmak, işletmek,
- Çevre sağlığının korunmasını sağlamak,
- Yeşil sahalara, parklara, eğlence yerleri yapmak,

- Su, kanalizasyon ve her nevi gaz, merkezi ısıtma, toplu taşıma işlerini yapmak,
- Mezarlık alanları tespit etmek,
- Toptancı hali ve mezbahalar yapmak, işletmek,
- İtfaiye işlerini yapmak,
- Ve zabıta işlerini koordine etmek.

Bunlardan, yeşil alan, park, eğlence yerleri yapma ve işletme ile toptancı halleri ve mezbaha yapma ve işletme görevlerini Anakent belediyesinin, ilçe belediyelerine devredebileceği belirtilmiştir. Bunun dışında kalan görevlerse ilçe belediyelerinin görevleri olarak belirtilmiştir.

4. Belediye Kanunlarımız ve Büyükşehir Belediyelerimiz

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na göre Büyükşehir belediyesi; En az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan, kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan, idari ve mali özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisidir. Belediyelerin hizmetleri çeşitlidir. Belediyeler; imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı, çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık, zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans, şehir içi trafik, defin ve mezarlıklar, ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar, konut, kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor, sosyal hizmetler, evlendirme, meslek ve beceri kazandırma hizmetlerini yapar veya yaptırırlar. Belediyelerin “stratejik plan” çerçevesinde yerine getirdikleri görevler “paydaş”larının denetimine açık olduğu gibi katılımına da açıktır. Katılım uygulamasının en bariz örneğini “Kent konseyleri” oluşturmaktadır.

Dolayısıyla “Özel İdareler” i de kapsayan Yerel yönetimler kavramı içinde içinde belediyelerin önemi giderek artmaktadır. (Esen.2008:87) Yerel kalkınmanın en önemli aktörü, yerel yönetimler, özellikle de belediyeler bulunmaktadır. Belediyeler, köy ve il özel idareleri ile karşılaştırıldığında çok daha geniş mali ve beşeri kaynaklara sahip olmaktadır. Belediyeler “Ellerinde bulunan bu kaynakların yanı sıra planlama araçları, altyapı yatırımları ve özellikle de koordine edici kapasiteleri ile kentsel gelişmenin en etkin aktörü olacak kapasitededirler.”.(Kaya.2008:121)

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7. maddesinde Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları düzenlenmiştir. Buna göre Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları; ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görüşlerini alarak büyükşehir belediyesinin stratejik plânını, yıllık hedeflerini, yatırım programlarını ve bunlara uygun olarak bütçesini hazırlamayı; çevre düzeni plânına uygun olmak kaydıyla, büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar plânını yapmayı, yaptırmayı ve onaylayarak uygulamayı; kanunlarla büyükşehir belediyesine verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar plânlarını, parselasyon plânlarını ve her türlü imar uygulamasını yapmayı ve ruhsatlandırmayı; Büyükşehir belediyesi tarafından yapılan veya işletilen alanlardaki işyerlerine büyükşehir belediyesinin sorumluluğunda bulunan alanlarda işletilecek yerlere ruhsat vermeyi ve denetlemeyi; büyükşehir ulaşım ana plânını yapmayı veya yaptırmayı ve uygulamayı; ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamayı ve koordinasyonu sağlamayı; Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana

yolları yapmayı, yaptırmayı, bakım ve onarımını sağlamayı, kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymayı; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemeyi; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmeyi; coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmayı; sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamayı; ağaçlandırma yapmayı; hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemeyi, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almayı; büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmayı, yaptırmayı; gıda ile ilgili olanlar dâhil birinci sınıf gayrisihhî müesseseleri ruhsatlandırmayı ve denetlemeyi, yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmayı ve işletmeyi; Büyükşehir belediyesinin yetkili olduğu veya işlettiğı alanlarda zabıta hizmetlerini yerine getirmeyi; yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmayı, yaptırmayı, işletmeyi, işlettirmeyi veya ruhsat vermeyi; Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapmayı, yaptırmayı, işletmeyi veya işlettirmeyi; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamayı, bu amaçla bakım ve onarımını yapmayı, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmeyi; büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmeyi ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmayı, kurdurmayı, işletmeyi veya işlettirmeyi; su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmeyi, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmayı, kurdurmayı ve işletmeyi; derelerin ıslahını yapmayı; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamayı; mezarlık alanlarını tespit etmeyi, mezarlıklar tesis etmeyi, işletmeyi, işlettirmeyi, defin ile ilgili hizmetleri yürütmeyi; her çeşit toptancı hallerini ve mezbahaları yapmayı, yaptırmayı, işletmeyi ve işlettirmeyi, imar plânında gösterilen yerlerde yapılacak olan özel hal ve mezbahaları ruhsatlandırmayı ve denetlemeyi; il düzeyinde yapılan plânlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili plânlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmayı; sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmeyi, geliştirmeyi ve bu amaçla sosyal tesisler kurmayı, meslek ve beceri kazandırma kursları açmayı, işletmeyi veya işlettirmeyi, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmayı; merkezî ısıtma sistemleri kurmayı, kurdurmayı, işletmeyi veya işlettirmeyi; afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları insandan tahliye etmek ve yıkmak gibi görev, yetki ve sorumlulukları içermektedir.(5216 syl Kn.2005)

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 18. maddesinde de Büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Buna göre büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri; Belediye teşkilatının en üst amiri olarak belediye teşkilâtını sevk ve idare etmeyi, beldenin ve belediyenin hak ve menfaatlerini korumayı; Belediyeyi stratejik plâna uygun olarak yönetmeyi, belediye idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturmayı, bu stratejilere uygun olarak bütçeyi hazırlamayı ve uygulamayı, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini belirlemeyi, izlemeyi ve değerlendirmeyi, bunlarla ilgili raporları meclise sunmayı; Büyükşehir belediye meclisi ve encümenine başkanlık etmeyi, bu organların kararlarını uygulamayı;

Bu Kanunla büyükşehir belediyesine verilen görev ve hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli önlemleri almayı; Büyükşehir belediyesinin ve bağlı kuruluşları ile işletmelerinin etkin ve verimli yönetilmesini sağlamayı, büyükşehir belediyesi ve bağlı kuruluşları ile işletmelerinin bütçe tasarımlarını, bütçe üzerindeki değişiklik önerilerini ve bütçe kesin hesap cetvellerini hazırlamayı; Büyükşehir belediyesinin hak ve menfaatlerini izlemeyi, alacak ve gelirlerinin tahsilini sağlamayı; yetkili organların kararını almak şartıyla, büyükşehir belediyesi adına sözleşme yapmayı, karşılıksız bağışları kabul etmeyi ve gerekli tasarruflarda bulunmayı; mahkemelerde davacı veya davalı sıfatıyla ve resmî mercilerde büyükşehir belediyesini temsil etmeyi, belediye ve bağlı kuruluş avukatlarına veya özel avukatlara temsil ettirmeyi; Belediye personelini atamayı, belediye ve bağlı kuruluşlarını denetlemeyi; gerektiğinde bizzat nikâh kıymayı; diğer kanunların belediye başkanlarına verdiği görev ve yetkilerden büyükşehir belediyesi görevlerine ilişkin olan hizmetleri yerine getirmeyi ve yetkileri kullanmayı; gerektiğinde görev ve yetkilerinden bir veya birkaçını ilçe veya ilk kademe belediye başkanına devretmeyi; bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmayı, özurlülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özurlü merkezleri oluşturmayı içermektedir.(5216 syl Kn.2005)

Yakın tarihte Türkiye’de, yerel yönetimler itibariyle Avrupa Birliği (AB)’ne uyumlanmayı amaçlayan Yerel Yönetimler Reformu gerçekleştirilmiştir. Yerel Yönetim Reformu’nun getirdiği yenilikler dört başlık altında toplanmaktadır:

- 1) Demokratik Yönetişim
- 2)Yeni Görev Paylaşımı
- 3)Yeni Yönetimsel Araçlar
- 4)Ve Kaynak Paylaşımı.

Reform, il özel idareleri ile belediyelerde demokratik bir yönetim anlayışını egemen kılacak yenilikler getirmiştir. Bu yenilikler şöyle özetlenmektedir.(Toksöz vd.2009:43-44)

- “Reform öncesi, belediyeler kendilerini ilgilendiren en önemsiz konularda bile bakanlıklar ve merkezi idare ile doğrudan yazışma yapamıyordu. Meclis kararları mülki idare amirinin onayına tabiydi. Belediyelerin hesapları ve mali işlemleri İçişleri Bakanlığı müfettişlerinin denetimi altındaydı. Reformla birlikte, merkezi idarenin yerel yönetimler üzerindeki kısıtlayıcı vesayet yetkisi azaltılmış bulunmaktadır.

- Eski düzende sınırlı zamanlarda toplanabilen meclis, reformdan sonra ayda bir olmak üzere tüm yıl boyunca toplanabilmektedir.

- Meclisin denetim yetkisi arttırılmıştır. Bunu sağlamak için meclis, belediye hesaplarını kontrol etmek üzere denetim komisyonu kurabilmektedir. Ayrıca, meclis, bilgi edinme ve denetim yolları açısından TBMM’ye benzer yetkilerle donatılmıştır.

- Meclis içinden seçilen komisyonlarda, siyasi partilerin güçlerine göre temsili esası getirilmiştir. Böylece, muhalefet belediye içinde olan işler konusunda daha yakından bilgi alabilmekte ve bunları denetleyebilmektedir.

- Belediye meclisi içindeki ihtisas komisyonlarına sivil toplum ve kamu kurumları ile üniversite temsilcileri ve muhtarlar katılabilmektedir.

- Mahalle muhtarlıklarının belediye sistemi içine alınması, katılım hakkının genişletilmesi açısından çok önemlidir. Mahalle muhtarlıkları, belediye meclisi dışında da kendi mahallelerini ilgilendiren işlerde belediye kararlarını etkileme gücüne sahip hale gelmişlerdir.

- Kent konseyinin kurulması ile kenti ilgilendiren konularda sivil toplum başta olmak üzere kamu kurumları ve üniversite temsilcilerinin görüş oluşturması, belediye etkinliklerini etkilemesi ve denetlemesi olanağı ortaya çıkmış bulunmaktadır.

- Yerel yönetim hizmetlerine gönüllü katılımı sağlayan ve böylece demokratik ortamı güçlendiren yeni bir yaklaşım yasalarda yer almaktadır”.

Yeni büyükşehir yasasıyla, büyükşehir belediyeleri ile büyükşehirle bağlı belediyeler arasında tam anlamıyla bir işbirliği ve eşgüdüm sağlanamaması, büyükşehir sınırlarının metropoliten alanın içinde ve yakın etkisinde olan yerlere hizmet götürülmesini kısıtlaması gibi sakıncalar giderilmiştir.

5. Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinin Geleceği

Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin idari ve mali özerklikleri, il özel idareleri’nin bünyeye katılımıyla mali açıdan daha da güçlendirilmiştir. Bu kurumlar bu güçlü yapılarıyla faaliyetlerini gerçekleştirdiklerinde etkinlik ve verimlilikleri artacaktır. Böylece, Kamu Mali Yönetiminin özünü oluşturan “etkin, ekonomik ve verimli”liğe dayalı yönetim anlayışı devreye girmiş olacaktır. Büyükşehir belediyelerinde hizmetlerde etkinlik sağlayabilmek için ilçe ve belde belediyeleri ile yapılacak işbirliklerinin de çok önemi bulunmaktadır. Bu yapıldığında hizmetlerde etkinlik sağlanmaktadır. Böylece verilen hizmetlerin kalitesi de yükselmektedir. Hizmet sağlamada ne kadar yerindelik prensibine bağlanılırsa, o oranda verilecek hizmetlerin isabetli kararlaştırılması, uygun hizmetlerin verilmesi, hizmetlerde verimlilik sağlanması ve aynı zamanda hizmetlerin kalitesinde de artış sağlanması mümkün olacaktır.

SONUÇ

Metropol alanlar ayrı bir yönetim düzenlemesine gerek duymaktadır. Metropol alanların uygun ve etkin yönetim yapısına ve işleyişine kavuşturulması önem arz etmektedir. Dünyada çeşitli anakent yönetim modelleri uygulanabilmektedir. Türkiye’de de iki kademeli anakent yönetim modeli uygulanmaktadır.

Anakent, diğer kentlere göre daha geniş bir alanı kapladığından sorunları da daha büyük olmaktadır. Bu gerçek, anakent yönetimini daha da önemli hale getirmektedir. Türkiye’de bugün çok sayıda anakent, başka bir ifadeyle büyükşehir bulunmaktadır. Büyükşehirlerimize göç hala sürmektedir. Bu, büyükşehirlerin en büyük sorununu oluşturmaktadır. Hızlı büyüme, çarpık kentleşmeyi beraberinde getirmektedir. Böylece büyükşehirlerimizin sürdürülebilirlik çerçevesinde geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

Türkiye’de kentler uzun yıllardır planlama yaklaşımı ile şekillendirilmektedir. Ancak etkin planlama 2005 te başlayan “stratejik planlama” ile ilk kez uygulamada kendini göstermiştir. Böylece şehirlerimiz, kaynaklarını daha verimli kullanarak daha planlı programlı büyüme olanağına kavuşmaktadır. Bu şekilde büyükşehirlerimizin sorunlarının üstesinden gelmek de kolaylaşmaktadır.

Şehir planlama anlayışımızda bugün ülkemizde şehirlerin sağlıklı büyümesi, çarpık şehirleşmenin önüne geçilmesi ve şehirlerin eşit kalkınmaları odaklanılan konuları oluşturmaktadır. Bu amaçla “kentsel dönüşüm” yürürlüğe konulmuştur.

Türkiye’de yapılan büyükşehir belediye kanunları ile metropol alanlarımızın etkin şekilde yönetilmesi amaçlanmıştır. Metropol alanlar ne kadar etkin yönetilirse, onların sorunlarına o oranda çözüm bulunabilmektedir. Böylece büyükşehir belediyelerinin yönetimi önem kazanmaktadır. Büyükşehir ile ilçe ve belde belediyeleri arasında işbirliği yapıldığında, büyükşehir yönetimi daha başarılı olmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin başarısında katılımın da çok etkisi bulunmaktadır. Büyükşehir belediyelerindeki halka yakın yönetim uygulamaları her zaman bu kurumlara başarıyı getirmektedir. Dolayısıyla, katılımcılık, hesap verebilirlik, paylaşımcılık gelecek yılların metropol yönetiminde oldukça önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, <http://www.asat.gov.tr/yonetmenlik/5216.pdf>. (erişim 2013)

Adem Esen, “Kent Yönetimlerinde Katılım”, Yerel Siyaset, 1.Baskı, Okutan Yayınları, Ocak 2008, <http://www.yerelsiyaset.com/v4/medya/ysiyaset.pdf>, s.87. (erişim 2013)

Ali Erkan Eke, Anakent Yönetimi - Yönetimlerarası İlişkiler, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No.5, Ankara 1982, <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/125.pdf>, s.10-11.

Ayda Yörükân, Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri, 1.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Kasım 2005, s.40.

Bulut, Y. ve Tanıyıcı, Ş., “Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları”, Değişik Yönleriyle Yerelleşme, (edit: Veysel K. Bilgiç), Seçkin Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara, Nisan 2009.s. 29

Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında 3030 Sayılı Kanunun Uygulanması İle İlgili Yönetmelik, http://www.hkmo.org.tr/mevzuat/mevzuat_YO&MES.

Demir, K. ve Çabuk, S., “Türkiye’de Metropolitan Kentlerin Nüfus Gelişimi”, S.B.E. Dergisi, Sayı: 28, Yıl: 2010/1, ss.193-215,

Erol Kaya, “Yerel Kalkınma ve Siyaset”, Yerel Siyaset, 1.Baskı, Okutan Yayınları, Ocak 2008, <http://www.yerelsiyaset.com/v4/medya/ysiyaset.pdf>, s.121. (erişim 2013)

Erol Kaya, Hulusi Şentürk, Osman Danış ve Sami Şimşek, Modern Kent Yönetimi – I, 1.Baskı, Okutan Yayıncılık, Kasım 2007, s.16.

Fikret Toksöz, Ali Ercan Özgür, Öykü Uluçay, Levent Koç, Gülay Atar ve Nilüfer Akalın (Yazarlar), Yerel Yönetim Sistemleri -Türkiye ve Fransa, İspanya, İtalya, Polonya, Çek Cumhuriyeti-, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı İyi Yönetişim Programı, TESEV Yayınları, Sena Ofset, İstanbul, Ağustos 2009, <http://www.tesev.org.tr/Upload/Publication/YerelYonetim> Sistemleri.pdf, s. 43-44. (erişim 2013)

Görmez, K., Türkiye’de Anakent Yönetiminin Sorunları.Todai,2008,s 19

Hikmet Kavruk, Türkiye’de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi -Yabancı Ülke Örnekleriyle Karşılaştırma ve Bir Model Önerisi-, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi S.B.E., Ankara 1999, s.48.

Hüseyin Gül, “Kentleşme, Çevre, Yerel Politika ve Sürdürülebilirlik” (7.Ünite), Çevre Sosyolojisi, 1.Baskı, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2482, Eskişehir, Mayıs 2012, s 155

Kemal Demir ve Suat Çabuk, “Türkiye’de Metropolitan Kentlerin Nüfus Gelişimi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 28, Yıl: 2010/1, http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/sayi_28/11.pdf, s.194.

Mustafa Sönmez, İstanbul'un İki Yüzü, 1980'den 2000'e Değişim, Arkadaş Yayınları, Adalet Matbaacılık Tic. Ltd. Şti., Ankara 1996, s.20-21.

Ramazan Yıldırım, Diyarbakır'daki İlçesiz İlçe Belediyeleri ya da Alt Kademe Belediyeleri, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/1_1_11.pdf, s.2.(erişim5.5.2012)

Serdar Sağlam, "Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme", Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları, Sayı 5, Güz 2006, s.33.